

„A város mint laboratórium” – Városi etnikai közösségek vizsgálata

Valnerné Török Eszter
Debreceni Egyetem, Debrecen

Bevezetés

Tanulmányom címében Wolfgang Kaschuba entnológustól származó hasonlatot idéztem (Kaschuba 2017). A hasonlat a városokban a történelem során végbemenő rendkívül összetett társadalmi folyamatokra utal, melyeket a városba áramló, különböző kultúrákból, vallási felekezetekből és életformákból érkező, új nézetekkel és életfilozófiával rendelkező etnikai csoportok és a többségi társadalom interakciója eredményezett. Már a 19. század végén kialakulóban volt egy speciális nagyvárosi mentalitás, melynek gondolatát Max Weber az 1900-as évek elején felvetette. A városok egy sajátos urbánus kultúra kibontakozásának helyszínei (Weber 1921). Ez az urbánus kultúra a városban élő emberek érzékelését is meghatározza. Georg Simmel a századfordulón a nagyvárosi életforma legfőbb jellemzőjeként az idegek túlfeszítettségét írja le, a nagyvárosok lakóit valósággal letaglózza a benyomások és külső ingerek áradata (Simmel 1995).

Berlin 1900 körül a világ legmodernebb és leggyorsabban fejlődő metropolisza volt, a város a századforduló környékén kétfélmillió lakossal rendelkezett, és ezzel megduplázta az 1871-es birodalomalapítás idején mért lakosság számot. A városiasodás Közép-Európában együtt járt a lakosság nyelvi és etnikai heterogenitásának növekedésével, így a nagyvárosi embernek lehetősége adódott különböző identitások megismerésére és ezzel együtt arra a tapasztalatra, hogy az identitás változó és újra konstruálható jelenség.

1. Szakirodalmi áttekintés

Az elmúlt évtizedekben a berlini városi kultúrát tovább színesítette a migránsok és menekültek beáramlása, valamint a turisták áradata. A 21. századra Berlin egy multikulturális nagyváros, „global city”, amelyre jellemző a nyitottság és a befogadás. Az etnikai sokszínűség jellemző vonása a német fővárosnak (Járosi 2005). A bevándorlók rákényszerülnek arra, hogy saját kulturális gyökereire támaszkodva kapcsolatba lépjenek a többségi társadalommal.

Ezzel párhuzamosan a 21. század nagyvárosaiban egy paradigmaváltás zajlik, melynek során az életminőség, a hedonizmus kerülnek előtérbe, és a nagyvárosi teret a munka, lakhatás és közlekedés színtere helyett életvilágként értelmezik. A városi terek meghódításának szimbólumaként említi Wolfgang Kaschuba a városokban virágzó szelfi kultúrát. A városiak életük fontos színhelyei előtt készítene szelfiket, erősítve ezzel lokális identitásukat, a turisták pedig a nagyvárosok ikonikus épületei előtt fényképezik magukat, bizonyítva ezzel kozmopolita életvitelüket. Véleménye szerint a szelfi, a kulturális identitás szimbolikus megteremtésének stratégiája. A város a háttérben itt szimbolikusan mint az élet színpada jelenik meg. Ezekben az életvilágokban sok a heterogenitás, különböző nyelvek, kultúrák, eltérő külső megjelenés, étkezési szokások, hagyományok, melyek elfogadásához nyitottság, empátia és tolerancia szükséges. Wolfgang Kaschuba felfogásában a jövőben a különbözőségek helyett a városi közösségeket összekötő elemeknek és a konvergenciának kellene hangsúlyossá válnia. Így válhat a város közös életvilággá, Kaschuba másik metaforájára utalva sikeres, közösségi szelfivé (Kaschuba 2017).

A városfejlődést, a közösségi szelfi sikerét formálják a városokban élő etnikus csoportok is. A kérdés, hogy ezek az etnikus csoportok hogyan jelennek meg a város önreprezentációjában, és a nagyvárosi identitás formálásában.

A város olyan szempontból is felfogható laboratóriumként, mert a városi antropológiával foglalkozó kutatók sokféle módszerrel igyekeznek feltárni és leírni a városi közösségek együttélését. Szijártó Zsolt, a pécsi egyetem professzora két megközelítést mutat be azzal kapcsolatban, hogy milyen módon jelenhetnek meg ezek a csoportok a város történetében és reprezentációjában. A hagyományos megközelítés az integrációra fókuszál, világos kiindulási és végpontokat jelöl, kibocsátó és befogadó kultúrát, és az integrációt a két végpont között időben pontosan meghatározott folyamatként mutatja be. A másik a sokféleségre és az etnikus csoportok önszerveződő folyamataira helyezi a hangsúlyt. Ezek a kutatási irányzatok egy háromszereplős viszonyrendszerben vizsgálják a nagyvárosi etnikus csoportokat, a **város – migráció – médium** kategóriarendszerében (Szijártó 2018: 196).

Fontos szerepet kap a városi közeg vizsgálata, amelyben az etnikai csoportok élnek és mozognak. A város és migráció kapcsolatában vizsgáljuk, hogy az egyes etnikai csoportok, hogyan jelennek meg a város kulturális örökségében. A város és médium kategóriarendszerben médiakutatók elemzik egyes városok városimázs stratégiáit, és a városok megjelenését irodalmi alkotásokban és különböző médiumokban. Szijártó Zsolt a berlini magyarok körében végzett kutatásai kapcsán javasolja egy digitális platform létrehozását, amelyben egyrészt archiválhatók a berlini diaszpóra különböző csoportjairól összegyűjtött adatok és ismeretek, hiszen ezek a kisebbségi csoportok gyorsan változnak, átalakulnak, esetleg eltűnnek a többségi társadalmi térben. Az archiválási munka ezért fontos szerepet játszik a város kulturális örökségének megőrzésében. Másrészt javaslata szerint ez a digitális platform közösségi térként is működhetne, ahol a közösség különböző csoportjai és tagjai interakcióba léphetnek egymással, megjeleníthetnek kulturális tartalmakat. A digitális platform létrehozásához a kulturális térképezés módszerét javasolja, amely pragmatikus megfogalmazásban a közösségekről vagy csoportokról szóló információk gyűjtését, feldolgozását és elemzését jelenti. A kutatásnak egyértelműen építenie kell a közösségi csoportok tevékeny részvételére a platform alakításában, fontos a kollaboratív elvek érvényesülése a folyamatban (Szijártó 2018: 198).

2. Kutatási módszertan

Berlinben folytatott kutatásom hozzájárulást jelenthet a Berlinben élő magyar kisebbség feltérképezéséhez és adalékot nyújthat a jelen tanulmányban korábban felvázolt digitális platform nyílt adatbázisához. A Berlinben élő magyar diaszpóra egyik meghatározó informális közösségében, a Berlini Szalon tagjainak körében végzett vizsgálatom egyéni narratívákon keresztül tárja fel a Berlini Szalon közönségének és közösségének migrációs háttérét, a közösség tagjainak integrációs folyamatát és értékrendjét. A csoport kollektív emlékezetén keresztül megismerhetjük a Berlini Szalon történetét, tevékenységét, sajátos atmoszféráját, és választ kaphatunk arra a kérdésre, hogy a Szalon rendezvényei mennyiben járulnak hozzá a Berlinben élő magyarok kulturális gyökereinek és kulturális identitásának ápolásához. A Szalon közönségének tagjaival folytatott interjúk során feltárjuk, hogy a kultúraváltás folyamata milyen dimenziókban manifesztálódik, és ez hogyan dokumentálható. A kulturális asszimiláció folyamatát az emlékezetkultúra működésén keresztül igyekszünk megragadni és leírni.

A kutatás első lépéseként online kérdőíves összehasonlító vizsgálatot végeztünk a berlini magyarok két közösségében, a Berlin calling Facebook csoportban és a Berlini Szalon látogatóinak körében. A kérdések a kitelepülési motivációra, a válaszadók berlini kapcsolatrendszerére, kapcsolattartási és nyelvhasználati szokásokra, a megkérdezettek Berlinnel kapcsolatos

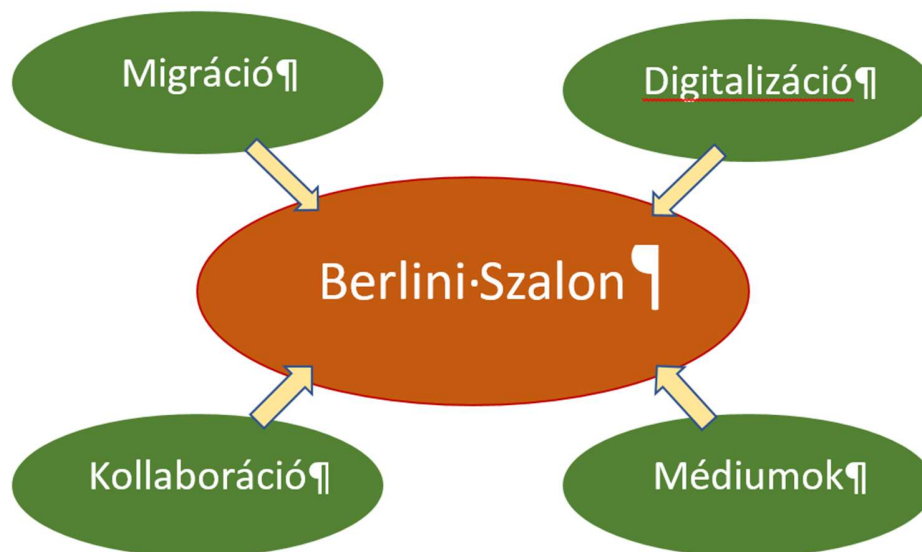
véleményére vonatkoztak. A kutatás eredményeit a Néprajzi Látóhatár című folyóiratban megjelent tanulmány foglalja össze (Török 2021).

A közösség tagjainak migrációs háttérét egyéni narratívákon keresztül ismerhetjük meg. Ennek feltárására narratív tematikus interjúkat készítettünk a Szalon közönségének tagjaival. A vizsgálat jelenlegi szintjén 2021 nyarán 14 narratív tematikus interjú készült el személyes beszélgetések keretében Berlinben. A megkérdezettek a Berlieni Szalon rendezvényeinek évek óta rendszeres látogatói, akikkel a Szalon háziasszonyán keresztül sikerült kapcsolatba lépni. Az adatközlők életkora nagy szórást mutat 40 és 71 év között, a nemek megoszlása 8 nő és 6 férfi, iskolai végzettséget tekintve minden adatközlő felsőfokú végzettséggel rendelkezik. Az iskolai végzettségre vonatkozó kérdés az online kérdőívben is szerepelt, a válaszok szignifikánsan (86,3%) mutatták, hogy a Berlieni Szalon rendezvényeit elsősorban a Berlinben élő magyarok értelmiségi rétege látogatja (Török 2021: 141). A megkérdezettek egy fő kivételével, aki vegyes házasságban született Berlinben, Magyarországon születtek, és később települtek ki Németországba. Az adatközlők három nagy kitelepülési hullám során érkeztek Berlinbe, 2 fő a rendszerváltás előtt, 6 válaszadó a rendszerváltás után 1990 és 2000 között települt ki a városba, 5 fő 2010 után költözött a német fővárosba. Az interjúkban három kérdéskört vizsgáltunk, a kitelepülők migrációs élményeit és integrációs tapasztalatait, a Berlinben kialakított kapcsolatrendszerét, és a Berlieni Szalon szerepét a Berlinben élő magyar diaszpóra kulturális életében és a kulturális identitás ápolásában.

Az egyéni migrációs történetek megismerésével élettörténeti keretbe ágyazhatjuk a migrációs folyamatokat. Ezeknek a narratíváknak identitásteremtő feladata van. Az eltérő migrációs tapasztalatok és különböző élethelyzetek egyéni migrációs történeteket eredményeznek, melyeknek dokumentálásával és elrendezésével hozzájárulhatunk a Berlinben élő magyarok kulturális térképének létrehozásához.

Szijártó Zsolt kategóriarendszeréből kiindulva az alábbi négy szempontot vizsgálhatjuk a Berlieni Szalon közösségének példáján (Szijártó 2018):

- migráció – egyéni migrációs történetek, visszaemlékezések;
- digitalizáció – a Berlieni Szalon az online térben, saját weboldal, Facebook csoport, beszámolók szalonestekről;
- kollaboráció – közösség tagjaival készült interjúk, a Szalon történetének és tevékenységének rekonstruálása egyéni narratívák alapján;
- médiumok – a Berlieni Szalon jelenléte a közösségi médiában, valamint hagyományos médiafelületeken a magyar és német sajtóban, rádióban, médiafelületek tartalom elemzése.

1. számú ábra: Vizsgálati szempontok
Forrás: Szijártó 2018 alapján

3. Eredmények

A Berlini Szalon az 1970-es években induló, Nyugat-Berlinben élő magyaroknak szervezett rendezvényekből fejlődött ki. Az estek célja már a kezdetekben is a magyar kulturális értékek bemutatása és ápolása. A rendezvények elindítója Balla Bálint szociológus, a berlini Technische Universität (Műszaki Egyetem) professzora volt (<https://www.berlini-szalon.de/visszapillantans>). Pompéry Judit, aki a 2000-es évektől átvette az estek rendezését, és a mai napig a Berlini Szalon lelke és motorja, így ír az első évekről: „Ebből az évek során hagyomány lett. Eleinte nem volt benne tudatos rendszeresség. Ha megfordult arra érdemes ember Berlinben, akkor összegyűltünk „rá” Bálintéknál. Az előadók gyakran a nyugat-berlini Német Főiskolai Csereszolgalat (DAAD) vagy a Wissenschaftscolleg ösztöndíjasai voltak, ami akkor már hagyományossá vált” (Pompéry 2003: 276). A 80-as évek programját áttekintve azt láthatjuk, hogy többnyire a demokratikus ellenzék képviselői tartottak a rendezvényeken előadást.

Berlin 1990-es újraegyesítése után a Szalon már meg tudja szólítani a korábbi Kelet-Berlinben élő magyar származású közönséget is. A szalonestek háziasszonya így számol be egy visszaemlékezésben erről a változásról: „A korábbi, kizárólag nyugat-berlini magyar kör természetesen kibővült a német egyesülés óta. Ez számunkra gazdagodást jelent. Egyben a helybeli magyar kulturális kínálat is – szerencsénkre – sokkal szélesebb lett mára, így gyakran nehézséget okoz a programkonkurencia elkerülése” (Pompéry 2003: 276). A 2000-es évektől Pompéry Judit már Berlini Szalon név alatt szervezte az esteket, melyeknek színhelye a 80-as évek végétől családjának otthona lett. 2009-ben volt az első német nyelven tartott szalonest az 1989-es magyar határnyitás történetéről, amely érdeklődésre tartott számot a német anyanyelvű közönség körében is. Azóta több rendezvényen vettek részt német vendégek is, és a Szalonnak kezd kialakulni a magyar mellett a német törzsközönsége is. A Berlini Szalon így az utóbbi években összekötő elem, és közvetítő szerepet is kap a többségi társadalom és a kisebbségi kultúra között.

2. számú ábra: Szalonest a Berlini Szalonban
Forrás: saját fénykép

Napjainkban, átlagban évi négy kulturális rendezvénnyel szólítják meg a közönséget. (<https://www.berlini-szalon.de>) A Berlini Szalon ötven éves történetére visszatekintve azt állapíthatjuk meg, hogy a kezdetben szervezett író-olvasó találkozókól indulva az estek tematikája és műfaja folyamatosan bővült és színesedett. Jelenleg is dominálnak az irodalmi estek, ezeket követik gyakoriságban a művészportrék, harmadik helyen a hangversenyek következnek. Az est témájának és műfajának megválasztása a szervező döntése, melyet bizonyos esetekben pragmatikus szempontok is befolyásolnak, Berlinben tartózkodó ösztöndíjas művészek, vagy egyéb okból idelátogató előadók sokszor a Berlini Szalonba is meghívást kapnak. A rendezvényekről az érdeklődők e-mailben vagy a Szalon Facebook oldaláról értesülnek. A szervező címlistája jelenleg kb. 460 aktív címet tartalmaz, ebből nagyjából 300 magyar származású tagot. A szalonesteken műfajtól és témától függően 30 és 60 fő közötti a résztvevők száma.

Az interjúk alapján három különböző időszakot, és ennek megfelelően három generációt különíthetünk el a Berlinbe kiteleptülés idejét és a migrációs tapasztalatokat vizsgálva a Szalon

társadalmában. A legidősebb korosztály a 70 év körüliek csoportja, akik az első évektől látogatják a magyaroknak Nyugat-Berlinben szervezett irodalmi esteket, melyek a Berliini Szalon gyökereit jelentik. Közülük már nagyon kevesen vesznek részt manapság is a szalonesteken. Ez a korosztály a kezdetektől fogva részese lehetett az összejöveteleknek, és végig követhette a Berliini Szalon születését és indulását. Ők még a rendszerváltás előtt települtek ki Nyugat-Berlinbe, így a szocializmusból disszidáltak, és ezzel a Berliini Szalon háziasszonyának szavait idézve, „becsapták maguk mögött az ajtót” (Pompéry Judit 2022.03.24. gyűjtötte: Török Eszter). Sokszor ide házasodtak, vagy munkát vállaltak a városban, és véglegesen itt települtek le. A 70-es, 80-as években egészen más etnikai tájba érkeztek ezek a kitelepülők, mint az újra egyesült Berlin jelenkori etnikai térképe. A 80-as években a Nyugat-Berlinben élő magyarok hivatalos létszáma 1000 fő alatt volt, de sok kint élő magyart nem is tartottak nyilván (Pompéry Judit 2022.03.24. gyűjtötte: Török Eszter). A kint élő magyarokat az új helyből fakadó problémák hozták össze, a magyaroknak szóló esteken való részvételt az intellektuális tradíciók keresése motiválta. A Szalon szellemi bázisának megteremtésében az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem szellemisége segített (Pompéry 2003).

A rendszerváltás után egyre nagyobb számban érkeznek magyarok az újraegyesített német fővárosba a jobb megélhetés reményében. Az interjúkból sok esetben kirajzolódó motívum, hogy a férfiak eredetileg csak átmeneti időre költöznek ki pénzkeresés céljából, vagy azért, hogy felderítsék a város nyújtotta anyagi lehetőségeket, és évekig ingáznak Magyarországra, ahol a családjuk maradt. Néhány év elteltével ez az életforma már nagyon fárasztó, ezért hosszútávon nem fenntartható, így a család is kiköltözik a már biztos alapokon nyugvó egzisztenciába. A 2000-es évek elején ezért megugrott a magyar jelenlét Berlinben. A Szalon mai törzsközönségét és legaktívabb látogatóit ezek az 50 és 70 év közötti korosztályból kikerülő magyarok jelentik, akiknél az elsődleges kitelepülési motiváció a munkavállalás volt. Ők nagy arányban már véglegesen a városban képzelik el a jövőjüket.

A második nagy számú korosztályt a 2010 után kitelepült 25 és 50 év közöttiek jelentik, akik sok esetben a 2008-as gazdasági válság hatására választották a kiköltözést Nyugat-Európába, és az Európai Unió munkaerőpiaci liberalizációjának köszönhetően könnyebben találhattak megélhetést Berlinben. Ebben a korcsoportban egyértelműen megfigyelhető a transznacionalitás jelensége, vagyis az egy időben több helyhez, több kultúrához való kötődés. A fiatalabb korosztály tagjai közül néhányan csak átmenetileg tartózkodnak Berlinben, kevés alkalommal látogatnak Szalonesteket és nem alakul ki erősebb kötődésük a Szalon társadalmában. Ők jellemzően gyakran változtatnak lakhelyet, folyamatosan költöznek, így nem integrálódnak mélyebben egyik kultúrába sem. Esetükben az identitás keresés aktuális állapotától függ, hogy éppen merre orientálódnak. Ők már otthonosan mozognak a globalizált világ nagyvárosaiban, modern nomádoknak is nevezhetjük őket.

A Szalont látogató különböző korcsoportok többnyire nem tudnak egymásról, mert az egyes generációkra más kommunikációs csatornák használata jellemző és a mai mobilitás képviselői más kommunikációs színtereket hoznak létre, mint a korábban kitelepültek. A Berliini Szalon rendezvényei azonban alkalmat nyújtanak a magyar közösség generációinak párbeszédére.

A digitalizáció szempontjából vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a fiatalabb, 2010 után kitelepedett generáció kapcsolattartásában nem csak a fizikai terek játszanak szerepet, hanem egyre nagyobb mértékben az online terek (Bódi 2018). Különböző kommunikációs terek jönnek létre és az online csatornák lehetővé teszik az intenzív kapcsolattartást egyrészt a berliini diaszpóra tagjai között, másrészt az akár mindennapi kommunikációt az otthon élő családtagokkal, barátokkal, ismerősökkel. Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy a Berliini Szalon kifejezetten az offline térben működő informális közösség, melynek rendezvényeit a személyes kapcsolattartás és jelenlét

jellemzi. A szalonesteknek sajátos hangulata van, melyek során a közönség egy intim, személyes térben, testközelből találkozhat a művésszel, vagy élhet át egyszeri és megismételhetetlen művészeti élményeket. A Szalon közönségének tagjai magasabb státuszú, értelmiségi, többségben jól integrált bevándorlók, akik az intellektuális közeg és a kulturális élmények miatt látogatják a szalonesteket. A Covid pandémia idején a lezárások miatt két évig szüneteltetni kellett a Berli Szalon programjait, és ekkor felmerült az estek online térbe történő helyezése, de ezt a lehetőséget a szalonrendezvények szervezője tudatosan elutasította, mivel véleménye szerint a Szalon legfőbb varázsa művészi élmények átélése személyes, intim térben. Az Infovilág online hírportálon így vall erről a Berli Szalon háziasszonya:

„Kiválóan lehet „zoom”-on információt közvetíteni. De a digitális felület – akárcsak a szerelemnél – nem képes helyettesíteni a személyes élményt, ami nem kizárólag a tudnivaló, a zene, egy-egy színházi előadás audiovizuális befogadásáról szól. A laptop képernyőjén az ambiente, az atmoszféra, a hangulat nem jön át.” (<https://infovilag.hu/kukorelly-endre-az-irastudo-felelossegerol-ujra-kinyilt-a-berlini-szalon/>).

Ezt támasztja alá az a meglepően nagy érdeklődés, amelyet a pandémia utáni első szalonest hozott az eddig legmagasabb résztvevői létszámmal, 62 fővel. A szalonesteken a tervezett program után a látogatóknak lehetősége nyílik a személyes beszélgetésekre, kapcsolatok építésére is.

A Berli Szalon mint informális csoport természetesen jelen van egy saját weboldallal és Facebook csoporttal az online térben is. A weboldalon olvashatunk a Szalon történetéről és aktuálisan következő programokról, valamint egyéni hangvételi beszámolókat találhatunk korábbi estek élményeiről fényképekkel is illusztrálva. Emellett gyakorlati jellegű információkat is kaphatunk a helyszínnel és az estek lebonyolításával kapcsolatban. A Facebook csoportban a Szalon háziasszonya értesíti a közönséget elkövetkező programokról, vagy érdekes beszámolókat oszt meg korábban megrendezett estekről. A csoportnak jelenleg 271 követője van.

Kutatásomban érvényesül a kollaboráció elve, mivel a Szalon közönségének tagjaival készített interjúkon keresztül az adatközlők maguk vesznek részt a Berli Szalon társadalmának leírásában és bemutatásában, sajátos kontextusba helyezve ilyen módon a migrációs folyamatokat. Visszaemlékezéseik nyomán rekonstruálhatjuk és dokumentálhatjuk a Szalon történetét, feleleveníthetjük emlékezetes szalonestek hangulatát. A csoport kollektív emlékezetének feltárásával rögzítjük ezen etnikai közösség nyomait a város kulturális örökségében. Az interjúalanyok keresésénél törekedtünk a Berli Szalon társadalmának széles spektrumát megszólítani, és különböző korosztályból származó, eltérő migrációs háttérrel rendelkező szalonlátogatók narratíváit bemutatni. A narratívák elemzése során előkerültek több interjúban is fellelhető, jellemző motívumok. A Berli Szalon tevékenységét és a magyar diaszpórában betöltött szerepét és jelentőségét az estek közönségéből kikerülő beszélgetőpartnerek véleményén túl, a szalonrendezvényeken szereplő művészek perspektívájából is feltárjuk.

A médiumok aspektusából vizsgálva ezt az informális csoportot felmerül a kérdés, hogy hogyan használják a csoport tagjai a különböző médiumok nyújtotta lehetőségeket arra, hogy kialakítsák és ápolják kapcsolatrendszerüket, illetve milyen a közösség jelenléte az egyes médiafelületeken. A korábban már említett Berli Szalon Facebook csoport elsősorban azért nagyon hasznos, mert ezen a felületen léphet kapcsolatba a Szalon háziasszonya a közönség tagjaival, itt közölheti az aktualitásokat a közönséggel, felhívhatja a figyelmet elkövetkező rendezvényekre, megoszthat ezekkel kapcsolatos fontos információkat és feltöltheti az elmúlt estekkel kapcsolatos élménybeszámolókat, reflexiókat. Ez a platform elsősorban arra szolgál, hogy az estek háziasszonya megszólítsa közönségét. A közönség tagjai kevés aktivitást mutatnak ebben a csoportban (<https://www.facebook.com/profile.php?id=100037323052129>).

A hagyományos médiafelületek tartalom elemzése során azt állapíthatjuk meg, hogy a magyar és német sajtóban viszonylag keveset olvashatunk a Berli Szalonról. A HVG 2014 szeptemberi Dosszié című rovatában négy külföldi nagyváros magyar diaszpójának (Berlin, Bécs, Bukarest és London) közösségépítési folyamatait és meghatározó etnikai közösségeit mutatja be. A Berlinről szóló írás, két ikonikus berlini magyar közösséget ismertet meg az olvasókkal, a Szimpla kávézót és a Berli Szalont. A cikk írójának véleménye szerint a Berli Szalon háziasszonya a berlini magyar közösség legjobb ismerője (https://www.berlini-szalon.de/files/ugd/42a8c6_0c1d38d23dab49c89e14b92830f73382.pdf). A Pester Lloyd című budapesti német nyelvű újság is beszámol a Berli Szalonról, röviden bemutatja a Szalon történetét és néhány meghívott művészt és előadót (<https://www.berlini-szalon.de/perster-lloyd>). A Berli Szalon háziasszonyával több interjú is készült, többek között egy Youtube videófilmet is találunk róla, melyet a Német TV készített. Pompéry Judit központi szerepet játszik a berlini magyar diaszpóra életében, kiterjedt kapcsolatrendszerrel rendelkezik, aktívan vesz részt a berlini magyaroknak szóló rendezvényeken, melyeken tudatosan szólítja meg a berlini magyar közösség fiatalabb tagjait, ilyen módon bővíti és fiatalítja a szalonlátogatók körét. Ezen túl a szervező saját szerzői oldalt is vezet a Facebookon, ahol rendszeresen osztja meg véleményét aktuális politikai és társadalmi kérdésekkel kapcsolatban, illetve egyéni hangvételi blogokat közöl kulturális élményeiről vagy a mindennapjainkat érintő témákról (<https://www.facebook.com/pomperberlin/>). A magyar médiában is többször kérték fel interjúalanyként külpolitikai kérdésekkel kapcsolatban.

Összegzés

A jelen tanulmányban feltárt tények alapján összegzésképpen megállapíthatjuk, hogy a Berli Szalon a Berlinben élő magyar diaszpóra kultúrafogyasztásának egyik ikonikus helyszíne. A témák és előadók kiválasztása a Szalon háziasszonyának feladata és kiváltsága, de ezt sok esetben befolyásolja a német és magyar kultúrpolitika is, a meghívott művészek gyakran német vagy magyar kulturális intézmények vendégei Berlinben, akik ilyenkor a Berli Szalon közönsége előtt is fellépnek. A Berlinben élő magyar diaszpóra és a Berli Szalon kölcsönhatását vizsgálva kijelenthetjük, hogy a Szalon egyértelműen formálja a diaszpóra tagjainak kulturális ízlését. Mindemellert személyes teret biztosít a magyar diaszpóra különböző generációinak a kulturális gyökereik ápolására és a kapcsolattartásra. Ezáltal kétségtelenül nagyban hozzájárul a német fővárosban élő magyar diaszpóra kulturális identitásának erősítéséhez és a közösség összetartásához. Tevékenysége példamutató lehet a magyar diaszpórák értelmiségi tagjainak körében, mert hasonló intézmények létrehozásával, fenntartásával hozzájárulhatnak a közösségszervezési folyamatok erősítéséhez és saját közösségük megtartásához. Ebből következően a Berli Szalon mindenképpen központi szerepet kap a berlini magyar diaszpóra kulturális térképén és 50 évre visszatekintő történetének feldolgozása és dokumentálása a diaszpórakutatás jövőbeli feladata.

Irodalom

- Bódi J. 2018. Kávéház és piactér. *Replika* 108–109. 2018/3-4: 209–237.
- Járosi K. 2005. Nagyváros, politika és reprezentáció a Berlinben élő magyarok etnicitásának tükrében. In: Kovács, N. (szerk.): *Tanulmányok a diaszpóráról*. Budapest: Gondolat Kiadó, 87–95.
- Kaschuba, W. 2017. Die Stadt, ein großes Selfie? Urbanität zwischen Beute und Bühne. *Aus Politik und Zeitgeschichte*. 48: 19–24.
- Pompéry J. 2003. Berlini Estek. In: Szöllősy P., Balla B. (szerk.): *Európa keresztútjain. Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem 33 éve*. Basel-Budapest: Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, 276–278.
- Simmel, G. 1995. Die Großstädte und das Geistesleben. (1901-1908) In: Simmel, G.: *Gesamtausgabe*. Otthein Rammstedt (Hrsg.) Band 7: Aufsätze und Abhandlungen. Band I. Rüdiger Kramme, Angela Rammstedt und Otthein Rammstedt. (Hrsg.) Frankfurt am Main: Suhrkamp, 116–131.
- Szijártó Zs. 2018. Új kihívások a városi etnikai közösségkutatások előtt: a digitalizáció és a kollaboráció. *Replika* 108-109. 2018/3-4: 195–208.
- Valnerné Török E. 2021. A Berlinben élő magyar etnikai közösség kulturális integrációjának kérdései – Közösségépítés az online és offline térben. *Néprajzi Látóhatár* XXX. évf. 2021. 3-4. szám: 127–148.
- Weber, M. 1921/22. *Wirtschaft und Gesellschaft. Grundriss der verstehenden Soziologie* (Studienausgabe). Fünfte, revidierte Auflage. Tübingen: J.C.B. Mohr 4to. 942 S.

Internetes dokumentumok:

- <https://www.berlini-szalon.de/> (letöltve 2022.12.04.)
- <https://infovilag.hu/kukorelly-endre-az-irastudo-felelossegerol-ujra-kinyilt-a-berlini-szalon/> (letöltve 2023.03.10.)
- https://www.berlini-szalon.de/_files/ugd/42a8c6_0c1d38d23dab49c89e14b92830f73382.pdf (letöltve 2023.03.10.)
- <https://www.berlini-szalon.de/perster-lloyd> (letöltve 2022.12.04.)
- <https://www.facebook.com/pomperyberlin/> (letöltve 2022.12.04.)
- <https://www.facebook.com/profile.php?id=100037323052129> (letöltve 2023.03.10.)